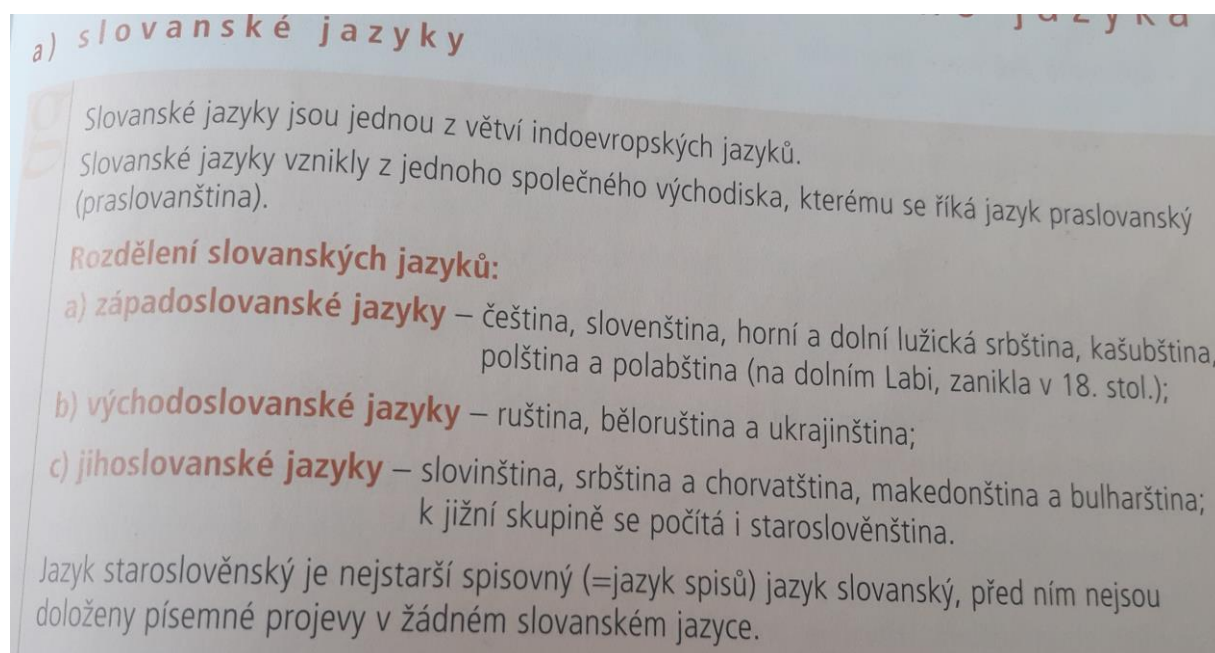

Či pro 9. A na zbytek června

Na úvod doufám mohu gratulovat k úspěšnému složení přijímacích zkoušek na vytoužené střední školy - v pondělí jsme vám (já i moji kolegové) drželi palce.

Ačkoliv jste v pátek 5. 6. už odevzdali své milované učebnice českého jazyka a literatury, musíme se ještě naposledy podívat na dokončení látky o jazykovědě. Potřebné části jsem vám z učebnice ofotil. Takže na následujících třech stranách se ještě dočtete nějaké zajímavé informace.

1) Čeština patří do skupiny **slovanských jazyků**, které jsou součástí rozsáhlé skupiny **indoevropských jazyků**. Slovanské jazyky mají svůj základ v **praslovanštině**, ze které se dále vyvíjejí jednotlivé slovanské jazyky.

2) Slovní zásoba češtiny není jednolitým tělesem, spíše se jedná o **řadu útvarů** („vrstev“) českého jazyka, které se od sebe svou slovní zásobou odlišují. Důležité je, aby byl jazyk srozumitelným a funkčním komunikačním prostředkem.

c) útvary českého jazyka

Čeština je našim jazykem národním, jazykem mateřským. Národní jazyk není jednotný, je tvořen řadou útvarů, které třídíme podle různých hledisek.

Nejdůležitějším tvarem českého jazyka je **spisovná čeština**:

- používá se ve všech oblastech veřejného života,
- je prostředkem pro tvorbu děl odborných, publicistických, uměleckých aj.,
- je jednotná na celém našem území,
- v mluvených spisovných projevech užíváme **mluvenou spisovnou češtinu s hovorovými prvky**.

spisovná čeština – prostředky

- hovorové (děkuju, oni píšou)
- knižní (hleděti, přechodníky)
- neutrální (použitelné vždy – židle, číst)

Pro běžnou komunikaci se užívá tzv. **běžně mluvený jazyk**, v němž střídáme jazykové prostředky z různých útvarů češtiny. V Čechách se pro běžnou mluvu hodně užívá **obecná čeština** – nespisovný útvar, nadnářeční celek (interdialekt) vzniklý stíráním rozdílů mezi nářečími na území Čech. Od spisovné češtiny se liší výslovností, tvary i částí slovní zásoby. Na Moravě se často v běžné komunikaci uplatňují **nářečí/dialekty** nebo jednotlivé **interdialekty**, např. v centru Moravy interdialekt středomoravský.

Český jazyk se liší také místně (geograficky), a protože se jako každý živý jazyk vyvíjel, liší se i podle doby (historicky).

Řeč, které se užívá k dorozumívání v běžném každodenním styku a která je rozlišena podle míst, nazýváme **místní nářečí/dialekt**.

Nářečí na území Čech nahrazuje postupně obecná čeština, která se stále více šíří také na Moravu.

K nespisovným polotvarům (nespisovným vrstvám slov a slovních spojení) národního jazyka řadíme **slang** – mluvu zájmové skupiny nebo pracovního kolektivu, a **argot**, jehož hlavní funkcí je utajit obsah sdělení. Užívají jej problémové vrstvy společnosti.

3) Zkoumáním jazyka se zabývá disciplína, která se nazývá **jazykověda** neboli **lingvistika** (latinsky Lingua = jazyk). Ta se dále dělí na dílčí vědní disciplíny, které zkoumají jednotlivé složky jazyka. Další jazykovědnou disciplínou je **filologie** (řecky filos logos = přítel slova), která zkoumá jak jazyk, tak i literaturu daného jazyka. Lingvistika se také může zabývat jednotlivými skupinami jazyků - například slovanské jazyky zkoumá věda jménem **slavistika**.

3. Jazykověda a její disciplíny

Každý jazyk se řídí souborem určitých pravidel, která zjišťuje a vykládá nauka o jazyce neboli **jazykověda** (lingvistika).

Jazykověda zahrnuje jednotlivé dílčí obory:

- 1) **nauku o slovní zásobě**, která pojednává o významu slov a tvoření slov (lexikologii),
- 2) **mluvnici (gramatiku)**, která se dělí na:
 - tvarosloví (morfologii) zabývající se slovními druhy, tvary slov a podávající soubor pravidel pro skloňování a časování,
 - skladbu (syntax) neboli nauku o stavbě vět a souvětí,
- 3) **nauku o zvukové stránce jazyka** a **nauku o pravopisu**, které zahrnují poznatky o hláskách, spisovné výslovnosti a pravidlech pravopisu.
- 4) Další jazykovědnou disciplínou je **nauka o slohu** neboli **stylu (stylistika)** pojednávající o jednotlivých slohových útvarech a o výběru a uspořádání jazykových prostředků.

4) My, každodenní uživatelé jazyka, bychom při své komunikaci s okolím měli dbát také o **jazykovou kulturu** – tedy kulturu našeho psaného a mluveného projevu. Zde má rozhodující roli školní vzdělání (především pak hodiny slohu).

Jazyková kultura – kultura jazyka a řeči:

- a) zušlechťování, pěstování jazyka, péče o jeho přesnost a estetické kvality,
- b) stav vytříbenosti jazyka (jistého společenství v jisté době).

(www. diderot. cz)

Jazykovou kulturou, která je součástí kultury vůbec, rozumíme péči společnosti o rozvoj spisovného jazyka. Myslíme tím jak kulturu jazyka, tak kulturu řeči:

Kulturou jazyka – jejím studiem a péčí o ni se zabývají jazykovědné instituce.

Kultura řeči – je záležitostí všech jejích uživatelů, tj. ukazuje skutečný stav, úroveň používání jazyka u každého jednotlivce v běžné komunikaci.

- Každý člověk by měl dbát na jazykovou správnost svých projevů – na spisovné a přiměřené vyjadřování v konkrétních situacích.
- V oficiálních projevech, které vznikají převážně jako texty psané, má přednost čeština spisovná.
- Stále však přibývá těch veřejných komunikačních situací, ve kterých se objevují tvary považované za nespisovné.
- Stoupá prestiž mluveného slova. Lidé se potřebují umět vyjádřit, umět mluvit. Rozhodující vliv na formování jazykového povědomí budoucích mluvčích má škola, neboť většinu názorů si člověk utváří ve škole. Škola se tedy musí zabývat péčí o jazykovou kulturu a jazykovou úroveň vyjadřování.